

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutioes Morales

In Quibus Vnivers[ae] Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1612

9 De restitutione facienda ex detractone.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14014

non amittere nisi post iudicis sententiam: quia etiam si adulterium sit notorium per facti evidentiam, & id sufficiat, ut possit adultera expelli à viro propria auctoritate, non tamen sufficit ad hoc, ut amittat dotem.

De Restitutione faciendâ ex detractiōe, & infamia.

CAPVT IX.

NOTANDVM est primò, Nos in octavo Præcepto Decalogi tractaturos in vniuersum de peccatis, quæ per detractiōem committuntur: In presentia verò solum agemus de obligatione restituendi famam, quæ per detractiōem auferitur.

Secundò notandum, Obligationem restituendi famam, otiri ex hoc, quod fama alteri contra Iustitiam detrahitur.

Tertiò supponendum est, famam, esse opinionem, vel estimationem, quæ habetur de bonis, honoribus, & vita alicuius.

Quartò supponendum etiam, tria exigi, vt quis sit obligatus ad restitutionem famæ. Primum est, vt verè fama sit alteri adempta: secundum, vt sit ablata contra Iustitiam: Tertium, vt is, cui est detracta, eam nondum recuperauerit.

De hac igitur re tractant, hi omnes qui sequuntur Auctores: Gabriel in 4. dist. 15. qu. 16. Scotus eodem lib. & dist. 15. qu. 4. Maior eod. lib. & dist. 9. 17. & 18. Adrianus in 4. de Restitut. Quæstione qua incipit: Viso de bonis anima, respicit videre de bono fama, & Quodlibet. 11. Sotus lib. 4. de Infamia. quæst. 6. artic. 3. ad quartum & lib. 5. q. 10. art. 2. S. Thomas in 2. 2. quæst. 23. artic. 3. & ibi Caietanus. Ledesma in 4. part. 2. quæst. 18. art. 2. Summisit in verbo Detractio. Angelus, Rosella, Siluester, Tabiena, Armilla, Caietanus. Nauarrus in Manuali cap. 18. numer. 42. & sequentibus.

Vicimò supponendum famam quatuor modis posse iniuste auferri. Primò, V. g. si Titius Caium solum crimen imponat. Secundò, si Titius detegat verum quidem delictum Caij, sed omnino occultum. Tertiò, si Caius verum crimen suum de iuramento à Titio regat: nam eo ipso Titium tantquam calumniatorem reprehendere videtur. Quartò, si Titius audita quadam crimine Caij referat coram alijs, dicendo se audita recentere.

Primò queritur, quomodo intelligatur, oportere famam esse ablatam, ad hoc, vt sit obligatio eam restituendi? Responderi, & rectè quidem Sotus, id esse necessarium, quoniam non quoties mentitur quis, aut detegit peccatum alterius famam auferit. Exempla gratia, si de aulico homine dicas eum inferius puellæ aulicæ, vel cum alio in duellum descendisse, licet id sit occultum, immò licet sit mendacium, non obligas famam restituere; quia non est ablata: nam re verè aulicæ viri pro nihilo habent humilioris peccata, immò, & de ipsjs gloriantur. Similiter si persona aliqua sit publicè infamis, Verbi gratia: mentiendo dixisti Titiam meretricem heri misisse ad te Lenonem suum, non est obligatio restituendi: Item si detractio est de re leui, Verbi gratia, dixisti de adolescente dante operam literis, eum esse negligentem in studio literarum, non est obligatio restituendi; quia talis negligentia est venialis culpa, quam pro infamia adolescentes non habent. Item fama non auferitur, si detractor adeò est fide indignus, vt ei non credatur, vel iocose aliquid dicat. Item requiritur etiam ad obligationem restituendi famam, vt ea sit ablata contra Iustitiam: potest enim auferri aliquando licetè, vt si iudice accuses malefactorem, vel si seruato ordine Evangelico, in correptione fraterna duos, vel tres testes adhibeas, vt corripias peccantem, vel si consulens amico, criminolum, aut maleficum seruum detegas, ne cum admittat in obsequium tuum, vel ei nimium

fidat. Item si consulens Titio, detegas illi improbitatem Caij, ne eum accipiat in maritum filia sue tradendum. Item aliquando in detrahendo alicui, peccatur quidem, sed solum contra caritatem: & tunc non est obligatio restituendi famam. V. g. cum quis delictum alicuius, quod est publicum, refert, ex odio tamen, vel ira.

Secundò queritur, An qui alicuius crimen occultum refert viro prudenti, & amico fidei, absque vilo animo detracti, licet ex leuitate, vel loquacitate, obligetur ad restitutionem? Caietanus loco citato ait eum minime obligari, immò nec peccare mortaliter, quotiescumque perire sit, ac si nulli crimen referatur, ac manifestetur, quia is, cui refertur, adeò est prudens vir, fidelis, & benignus, vt apud se solum mente retineat, crimen sibi detectum. Sic etiam videtur sentire Cordubensis in annotationibus super Sotum, de ratione regendi, vel detegendi secretum. Tabiena addit, se cetero refert crimen alterius vni, vel duobus cordatis viris, non esse infamiam. At verò Sotus hanc Caietani, vel Tabienæ sententiam non probat; quia cum sic referuntur crimina aliorum, eo ipso minus exificationis habent, hi quorum crimina deteguntur, apud eos quibus referuntur. Item vnusquisque ægre fert, cum ipsius crimen occultum alteri detegatur, quantumvis ille bonus sit vir, & nulli alteri sit delictum patefacturus. Sunt qui probent, & turentur sententiam Caietani eâ ratione, quod hæc aiunt, detractio sit minima, & proinde solum esse peccatum veniale. Sed mihi magis probatur opinio Soti.

Tertiò queritur, An qui detegit alicuius crimen occultum consilij capiendi gratia, vt sibi caueat, vel alteri, obligetur ad aliquam ei restitutionem faciendam? Casus hic est quotidianus, & frequens: nam sepe consilio indigemus, vt malum vitemus, vel ab eo liberemur, & tamen consilium capere commodè non possumus aliquando, nisi alienum crimen detegamus. Respondemus, nihil hic esse obligationis restituendi: non enim est infamia, vel detractio formaliter, cum capere consilium sæpe oporteat, ob periculum, vel malum aliquod vitandum. Hac de re latius agam infra in Octavo Præcepto Decalogi de Detractione.

Sequitur, eos qui in confessione sacramentali imprudenter, & inconsideratè detegunt crimen alienum, licet male fecerint, non obligari ad aliquid eius famæ restituendum, vt rectè ait Caietanus in 2. 2. loco supra citato: nam ea criminis detectio non est infamia, aut detractio formaliter, sed est imprudentia, & inconsideratio.

Quartò queritur, An sit obligatio restituendi famam, cum quis detrahit alteri contra Iustitiam, & tamen is, cui est detractum, suam famam integre recuperauerit, ob beneficia sua: Adrianus loco citato videtur asserere, etiam in eo casu esse obligationem. At Sotus supra citatus docet nullam esse obligationem: quia perinde est, ac si Titius recuperasset famam, sed ab alio. Vnde Nauarrus in hoc rectè sequitur Sotum cap. 18. numer. 42. Hæc opinio est probabilior. Sed est aduertendum, si ex hoc, quod Titius Caij famam detrahit, Caius non solum infamiam passus est, sed etiam damnum aliquod temporale ex infamia secutum: tunc, vt rectè ait Nauarrus, licet Caius famam suam recuperauerit, & Titius non teneatur eam restituere: teneatur tamen restituere dāna, quæ secuta sunt ex detractiōe: fieri enim potest, vt Caius amiserit iuramentum, siue commodum, aut beneficium aliquod, quod alioqui habuisset, si non esset ei in fama detractum.

Quintò queritur, Quid sit dicendum, cum is, apud quos Caius Titij crimen detexit, sunt penitus obliui, Caiusne obligatur ad aliquam restitutionem famæ? Responderetur nullam esse obligationem famæ restituendæ. Ita Sotus loco citato, Nauarrus cap. 18. numer. 47. Angelus in verb. Detractio. numer. 7. Siluest. eodem verb. quæst. 4. Anton. part. 2. titul. 2. cap. 2. §. 3. & ratio id probat: quia nihil infamæ Caius habet apud eos, qui sunt penitus obliui criminis, quod Titius detexit; damna tamen, quæ sequuta

fuerint

fuerint à tempore infamiae illatae, usque ad obliuionem debent restituere, vt Nauarrus notat.

Sed quid si Titius detexit crimen Caij, & deinde post multos annos, nimirum triginta, vel viginti, vel quindecim penitentiam suorum peccatorum agens meminerit se ante multos annos Caij crimen detexisse, aut falsò retulisse; tunc ne obligabitur restitutionem famae facere apud eos, apud quos retulit, aut detexit crimen eius? Caetanus loco supra citato ait, si Titius nouerit eos iam esse obliuio, ad nihil obligari: Si autem nihil de hoc nouit, aut sit dubius, tunc ait eum obligari ad restitutionem faciendam: Quia, inquit, solent homines satis firmiter, & tenaciter memoria retinere crimina, quae semel audiuerunt: Idem tradit Nauarrus loco citato.

Sed certe quando plurimum temporis est elapsum, non videtur esse obligatio restituendi, si crimen quod detexit, semel tantum retulimus, nec est ex numero eorum, quae audita, communiter solent firmiter, & tenaciter memoriae adherere.

Rogabis, An teneatur is, qui infamauit quempiam, interrogare eos, quibus crimen eius detexit, an recordentur eorum, quae dixit olim ipsis? Nauarrus videtur sentire, quod teneatur. Sed dicendum est non teneari; quia diuturnitas temporis est sufficiens coniectura ad probabiliter credendum eos iam esse obliuio nisi contrarium constet euidenter, vel probabiliter.

Sextò quaeritur, Quid dicendum de eo, qui famam abstulit alteri, falsum crimen ei imponendo? Respondetur, communem esse sententiam, & veram, eum obligari ad retractandum dictum suum, dicendo se esse mentitum, siue falsum dixisse; & hoc coram iis, in quorum praesentia falsum crimen retulit.

Quares, An teneatur etiam retractare coram iis, quibus ipse crimen non retulit, sed retulerunt ij, quibus ipse retulerat. v. g. Titius coram quinque, vel sex hominibus detraxit Caio, & mox illi quinque, vel sex retulerunt crimen Caij auditum abis quinque, vel sex amicis? Quidam censent teneari, vt Pedraza in Octauo Praecepto. §. 5. Sed verius videtur, quod ait Alcozer cap. 22. sine Summa, non teneari, nisi ipse alioqui causa fuerit, vt abis crimen referretur.

Quares etiam, An obligetur retractare dictum suum etiam iuramento adhibito? Sotus, quem etiam sequitur Nauarrus m. 45. ait, ad id obligari, quia nisi iuret, nihil persuadebit; nam sumus promotores ad credendum audita semel delicta, quam eorum contrarium. Nihilominus tamen si certò crediderimus sufficere ad persuadendum simplicem dicti nostri retractationem, ad nihil aliud obligamur.

Quares itidem, An sit obligatio adhibendi testes ad hoc, vt peritiam contrarium? Sotus ait, esse obligationem. Nauarrus contra, saltem ordinariè, vel communiter. Et certè si is, qui falsum crimen imposuit, iuramento retractet suum dictum, integrè, & plene satisfecisse videtur, quia multò maioris momenti, & ponderis est iuramentum, quam simplex dictum, & communiter maiorem fidem adhibemus iis, quae cum iuramento asseuerantur, quam iis, quae simpliciter dicuntur.

Septimò quaeritur, Quid dicendum de eo, qui verum crimen, sed occultum detexit per infamiam, quâ ratione sit restitutionem facturus? Respondetur, Primò, inter omnes conuenit, eum obligari ad restituendam famam. Secundo, non debere dicere, se esse mentitum, vel falsum dixisse, quia hoc dicendo mentiretur, eum verum antea dixisse. Tertio, conuenit huiusmodi detractorem debere dicere, se eum crimen detexit, non bene aduertisse rem, & postea deprehendisse se fuisse detractorem, vel imprudenter, aut male, aut contra iustitiam, vel famam alterius locutum fuisse: & ideo sibi nihil esse credendum in eo quod dixit. At enim hac satisfaciendi ratio non videtur satis idonea, & sufficiens, quia hi, apud quos est crimen detectum, opinio prius concepta adhererebunt,

cum intelligant in hoc restituendi modo nihil retractari in eo, quod semel audiverunt, & crediderunt; sed potius confirmari tanquam verum, sed occultum. Vnde Sotus loco citato ait, huiusmodi detractorem ad nihil aliud obligari, quam ad laudandas virtutes, & cetera beneficia eius, cui detraxit: ita vt quoniescunque ei commoda occasio fuerit oblata, laudet, & commendet eum, cui est detractum.

Sunt, qui dicant, talem detractorem, plene satisfacere posse, dicendo sic: Ego infamavi Titium; sed te melius inspicere, comperi me fuisse deceptum, vel fuisse mendacem: quia istiusmodi verba sunt aequiuoca: non enim significant me fuisse mentitum: nam quicumque male agit, imprudenter agit, & proinde deceptur, ergo verè possum dicere me esse deceptum, etiam si audientes concipiant me fuisse mentitum. Item, mendax non significat eum, qui mentitur, sed eum, qui mentiri solet. Vel qui est ad mentendum propensus.

Notandum, esse Neotericum quendam, scilicet Barthol. Medinam, qui in sua Instruct. Confessor. cap. 14. §. 31. fol. 132. ait, istum posse simpliciter dicere se falsum dixisse, vel se non dixisse verum; quia intelligitur de falso practico, vel de non vero practico. Postea verò scripsit alius Neotericus, scilicet Petrus à Nauarra in lib. 2. de Restitut. cap. 4. par. 3. dub. 5. vbi ait, falsus meliori iudicio posse istam simpliciter dicere se falsum dixisse, & se mendacio infamasse alium; & tamen Medina annotauerat, non posse talem detractorem dicere se esse mentitum. Vtque horum Auctorum sententia est singularis, estque contra omnem Theologorum, & Canonistarum opinionem, & re verà mihi videtur omnino falsa. Non enim mihi licet dicere mendacium, vt restituam alteri famam; nec in hoc loco distinctio communis auctorum de falso speculatio, vel practico admitti potest, quo isti auctores falsò hac in re vtuntur, nec eorum argumenta aliquid efficiunt, vt facile constat. Quare sententia communis est amplectenda, istum non obligari ad dicendum se esse mentitum, nec id posse dicere: satis esse, si dicat se male fecisse, nec esse sibi credendum, & se esse deceptum, nec semper verum esse quod dicitur ab homine, & hoc sufficit: non enim potest amplius quicquam resistere: ad impossibile verò, aut ad malum nemo obligatur.

Octauo quaeritur, Quid sit dicendum de eo, qui negat crimen sibi, vel alteri in iudicio obiectum, & consequenter est causa, vt is, qui crimen obiecit, habeatur tanquam calumniator, vel, vt mendax; aut tanquam detractor? Respondetur, hoc posse accedere multipliciter. Primò, verbi gratia: Si Titius in iudicio sibi obiectum crimen falsum contra iustitiam rationem à Caio, neget se huiusmodi crimen fecisse: tunc Titius nihil tenetur restituere Caio obiecti, quia ius habet Titius tuendi suam famam, eum Caio ei obiecti falsum crimen contra iustitiam rationem, nec iniuriam inferri Caio, si crimen neget: Item, sibi Caio imputet, si tanquam calumniator, aut detractor habeatur, si quidem contra iustitiam falsum Titio crimen obiecit. Et in hoc omnes conueniunt; etiam si accusatus dicat accusatorem fuisse mentitum, vel calumniatorem. Secundo, si Titius accusetur à Caio ob crimen verum, sed occultum contra iuris ordinem obiectum in iudicio, & negauerit, ex quo indirectè sequitur infamia accusatoris; quia habeatur vt calumniator, vel mendax; & tunc sunt duae opiniones: Prima opinio ait, si negauerit, aut dixerit accusatorem mentiri, vel calumniari, tenetur ad restitutionem famae; secus verò, si tantum dixerit se male aut iniquè accusari. Sic Caetanus in Summa, verb. Restitutio, cap. vltim. §. 2. 2. quæstion. 62. art. 2. ad secundum, quia ius habeat restituendi, non tamen habet ius mentiendo, aut detrahendi suo accusatori. Ait secunda opinio non solum posse se trueri, dicendo, se male, aut iniquè accusari, aut decipi Caio accusatorem, sed etiam negando crimen sibi impositum. Ita Sotus libro 4. de iustitia, quæst. 6. artic. 3. ad quartum. Siluest. in verb. Restitut. 3. q. 3.

Quoniam cum crimen sit occultum, ius habet accusatus negandi illud, quoties contra iuris ordinem ei obijcitur. Hæc est verior opinio.

Tertio modo, accidere potest casus, si Titio in iudicio Caius crimen obiecit, seruat iuris ordine, & Titius crimen obiectum negauerit eo casu, quo veritatem fateri tenetur: tunc iniuriam facit Caio denunciatori, vel accusatori, & ipsi iudici, qui ius habet rogandi. Quod si roges, Quomodo Titus negando crimen, iniuria satisfacet? Respondetur, si accusator Caius Titium in iudicio conuict criminis plena facta probatione, & Titius solum crimen negauit, & non dixit Caium esse mentum, aut calumniatorem: tunc licet negando crimen, peccauerit mortaliter, non tenetur tamen famam restituere Caio, quia non dixit eum esse calumniatorem, aut esse mentum, Et quamuis crimen sibi obiectum negauerit, nihil infamiae patitur Caius, cum plene crimen quod obiecit in iudicio probauerit. Et in hoc rellè Caietanus in loco citato, & Nauarrus cap. 18. num. 48. opinati sunt. Quid si accusator non plene probauerit, sed tantum semiplene, & accusatus negauerit crimen, cum illud confiteri legitime interrogatus teneretur? Respondetur, etiam in eo casu Caietan. & Nauarrus aiunt, non teneri ad restitutionem famæ accusatoris, quia nihil fama læditur ex negatione ipsius accusati; si accusator semiplenam probationem fecerit: Si tamen Titius Caium dixerit calumniatorem, tenetur ei restituere famam, vel honorem. Item, si iudicium durat adhuc, tenetur Titius paratus esse ad confitendum crimen, sibi seruat iuris ordine obiectum, quoties iterum fuerit rogandum ius à Iudice rogatus, & tenetur postea legitime rogatus, crimen suum fateri: alioqui semper facit iniuriam Iudici legitime, & secundum iuris ordinem interroganti. Item, si iudicium fuerit finitum, & Titius criminis reus liber euaserit, eo quod semper negauerit crimen sibi obiectum; tunc tenetur extra iudicium confiteri Caium accusatorem non fuisse calumniatorem, si Caius probabile periculum incurrat, vt tanquam calumniator habeatur. Nauarrus cap. 18. num. 48.

Nonò queritur, Quid sit dicendum de eo, qui extra iudicium crimen verum sibi obiectum denegat? Respondetur, si crimen est occultum, ius habet quisque illud sibi obiectum, denegandi: & hoc non est infamare alium: nam sibi quisque debet imputare, qui occultum crimen obijcit, & detegit: non tamen habet sibi dicendi mentiri eos, qui sibi crimen obijciunt; licet possit dicere, malè facere eos, aut eos decipi. Sotus loco citato. Si verò crimen est publicum, vel manifestum, tunc si Titius, cui crimen obijcitur, dixerit malè facere Caium sibi crimen obijcientem, nihil debet restituere, quia is, qui obijcit, non amittit existimationem suam, quod si Titio deneganti crimen credatur, tunc restitutionem facere tenetur, nè Caius habeatur vt falsus criminis impostor, aut mendax.

Decimò queritur, Quid sit dicendum de eo, qui tenetur crimen alterius coram aliis, dicendo se nihil nosse, sed tantum audita referre, hinc tenetur restitutionem facere? Duæ sunt opiniones. Prima asserit ad nullam restitutionem faciendam obligari. Sic Scotus, Gabriel, Caietanus locis supra citatis. Angelus, Siluester. Armilla verb. Detractio. Nauarrus cap. 18. num. 47. Id ex eo probant, quia is, qui hoc pacto audita refert, non est detractor; cum aperte fateatur se nihil nosse, sed tantum audita referre, & in hoc verum dicit, vt supponimus. Opinio secunda asserit, eum obligari ad restitutionem faciendam. Ita Sotus loco citato, & idem videtur Adrianus Quodlibet. 11. sententia.

In hac re notandum est, esse certum apud omnes, quod si is, qui refert audita, ita refert, vt aliquid addat, vel augeat, siue magis confirmet suam auctoritate ea, quæ audiuit, tunc tenetur restitutionem facere; quia lædit alienam famam plusquam læsa sit: & hoc solet accidere, quando is, qui refert audita, tantæ est fidei & auctoritatis vir,

vt ea, quæ dicuntur, propter auctoritatem eius solam credantur, aut saltem magis credantur. quod si nihil horum adsit, tunc probabilior mihi videtur prima opinio; quia is, qui refert, nihil lædit famam alterius, cum tantum referat audita, siue quæ aliorum sermone circumferuntur.

Dices, sic audita retinere, perinde est, ac si quis pecuniam, vel rem alienam ablatam poneret in via, & aduertet probabiliter à fure vsurpandam. Respondetur, esse disparem rationem, qui enim rem alienam sic poneret in via, cum sciat esse alienam, contra iustitiam faceret, exponendo eam periculo.

Vnde mo queritur, Quid dicendum, quando quis seipsum infamat; teneturne se retractare, vt ablatam sibi famam restituat? Verbi gratia: a falsis testibus accusatus metu mortis, vel vt tormentorum confiteretur se commisisse crimen, quod non fecit: Tres sunt opiniones; Prima asserit eum non peccare mortaliter, nec obligari ad restitutionem sibi faciendam, quando id confiteretur, vt tormentorum, aut metu mortis. Sic Angelus in verb. Detractio. numero 6. Siluester eodem verb. questio. 3. Tabien. eod. numer. 6. Sotus libr. 3. de iustitia, quest. 10. artic. 2. Et libr. 4. quest. 2. quest. 3. Et Libr. de Ratione regendi. Et de regem. secretum. membr. 1. quest. 6. conclus. 3. Couarru. libr. 1. Var. ar. resolut. cap. 2. num. 8. Adrianus 4. in quest. de Restitutione tame, & Quodlibet. 11.

Secunda opinio est asserentium eum mortaliter peccare, & obligari ad retractandum se, quando profutura sit retractatio. Caiet. 2. 2. quest. 73. artic. 2. Et in Summa, verbo Detractio. Maior in 4. distict. 1. questio. 8. Armilla verbo Detractio, numer. 13. Et verbo Restitutio, numer. 42. & 43.

Tertia est opinio dicentium, eum mortaliter peccare, & obligari ad retractandum se, quando crimen, quod sibi ipsi imponit est atrocissimum, vel turpissimum, qualia sunt hæresis, vel læsæ maiestatis crimen; proditio patriæ; peccatum nefandum. Si verò sint alia crimina, non peccare mortaliter, nec obligari ad restitutionem. Medina in sua Instruct. confess. cap. 14. §. 31. Nauarrus cap. 18. numer. 46.

In hac re illud primò certum est apud omnes (licet quidam Neotericus videatur negare, nimirum Petrus à Nauarra libr. 2. de Restitut. cap. 4. part. 3. dubitatur. non tamen aperte id negat, sed obliuere) quod quocumque quis sibi falsum imponit, quod non solum detrimentum inducit suæ propriæ famæ, sed etiam aliorum, nimirum quibus præest, vel apud quos viuit, vel suorum posterorum, tunc tenetur retractare se; quoniam in hoc casu non solum est detrimentum propriæ famæ, sed etiam famæ aliorum. Secundò, etiam est certum, quod si quis vt tormentorum, vel metu mortis, vel alia ratione sibi falsum crimen imponat, tenetur retractare se, si iterum extra tormenta, & liber ab omni metu interrogetur; quoniam detrahere sibi famam absque vrgenti ratione, vel absque metu maiori, ad id compellente, ex natura rei est mortale peccatum. Certum item est, si quis falsum sibi crimen imponat, ob cuius confessionem morte damnandus est; quod si retractauerit, à morte liberabitur, tunc tenebitur retractare dictum suum, sibi que ipsi ablatam famam restituere: quia in hoc casu non solum est detrimentum famæ, sed etiam vitæ: vnusquisque autem suam vitam tueri debet.

Tota igitur difficultas est, an quando detrimentum est solum propriæ famæ, peccet quis mortaliter, & teneatur retractare dictum suum, si falsum sibi crimen imposuerit metu mortis, vel vt tormentorum coactus? & in hoc quidem articulo puto veriorē sententiam Soti, Ledesmae, Adriani, Angeli, Siluestri, Tabien. asserentium, tantum esse veniale peccatum. Erratio id ostendit; quia solum est mendacium officiosum, siquidem in huiusmodi casu mentitur, vt vitam suam tueatur, vel vt se liberet ab ingenti cruciatu. Quod si obijcias: Non solum menti-

tur, sed etiam sibi famam detrahit, falsum sibi crimen imponendo turpissimum, vel atrocissimum. Respondetur, hoc nihil referre; quia ut diximus in *Tract. de Dominio rerum*, contra Caietatum, quisque est verè dominus suæ famæ, unde non peccat mortaliter si eam perdat, ut maius bonum seruet, nimirum vitam. Item, ut se liberet à sensu tormentorum, quæ ita corpus cruciant, ac vexant, ut vix tolerari queant.

Sequitur ex his esse mortale peccatum, si in prædicto casu mendacium, quod diximus esse officiosum, iuramento confirmetur: quoniam omne mendacium, quantumcumque leue, sit mortale peccatum. Item, si in prædicto casu mendacium, quod diximus esse officiosum, generet graue aliorum scandalum; esse etiam mortale peccatum: quoniam, tunc iam non erit officiosum mendacium, sed perniciosum. Item sequitur, ut si Titius extra tormenta constitutus, perfrueret in afirmando falso crimine, quod sibi imponit metu probabili tormentorum, quæ iterum passurum se credit, si crimen denegat, non peccat mortaliter: quia etiam tunc est officiosum mendacium, & famam suam perdit, ut vitet tormenta, quæ sibi probabiliter imminere eredit.

Quæres, An Titius, qui sibi falsum crimen imposuit, ob cuius confessionem damnatur ad mortem, teneatur retractare suum dictum, quando est iam in articulo mortis constitutus? Angelus, Siluester, & Tabiena secuti Felinus, Abbatem, Sozinum, & Archidiaconum, Antiochum, Paludanum, aiunt ad id obligari. Id videntur docere Abbas, Felinus in *cap. 1. de Testibus cogend.* Socinus in *Relect. super cap. ad Audientiam. Anton. par. 3. tit. 8. cap. 4. §. 1.* Paludan. in *4. dist. 21. quest. 2. art. 3. conclus. 4.* quos citat Silu. in *vocabul. Destructio. q. 3.*

At Ledesma docet, eum non esse obligatum. Sed videtur distinguendum: si retractatio profutura est ad vitæ liberationem; teneatur dictum suum retractare: si verò nihil est profutura; quia siue retractet, siue non, iudicis sententia condemnatur ad mortem, tunc non tenetur retractare, si nullam aliud detrimentum subit, præterquam solius propriæ famæ; quia sibi famam restituere non obligatur ex lege iustitiæ, cum sit dominus propriæ famæ, & ex altera parte tacendo nihil falli contra seipsum dicit. Unde si tunc temporis, iterum interrogetur de crimine, mortaliter peccabit, si falsum crimen ac se fateatur; quia iterum sibi falsum crimen imponit. At supra citati Doctores aiunt, ipsum in mortali peccato decedere; non quia sibi famam restituere teneatur; sed quia eum possit commodè citra vllum periculum reuocare suum dictum, sinit se mori in illa infamia contra se absque vlla iusta causa.

Duodecimò quaritur, An is, qui falsò aliquem in iudicio infamauit, suum dictum retractare teneatur etiam cum certus est retractationem suam nihil profuturam; quia nimirum adiuuat alij testes falsi, quorum falsa testimonia sufficienti ad accusatum in iudicio damnandum? Respondetur, omnes, qui falsò quempiam in iudicio accusarunt, in solidum teneri ad retractanda testimonia. Unde quisque tenetur suum dictum reuocare, quantumuis aliorum nullus reuocet: quoniam quando plures in solidum ad restitutionem obligantur, quisque tenetur eam facere, etiam si alij non faciant.

Sed quid si is, qui falsò accusauit, timet probabiliter, si recantet dictum suum, se damnandum ad mortem, vel ad linguæ, aut alterius membri amputationem? Respondetur: si ex parte falsò accusati probabiliter timetur mors, quia damnabitur ob crimen ei falsò impositum, tunc eum qui falsò accusauit, obligari, etiam eum periculo suæ vitæ, ad dictum suum reuocandum; quia ex parte vtriusque est periculum vitæ: & in hoc casu iure naturali, qui falsò accusauit innocentem, tenetur eum liberare à morte; quia causa est, cur innocens mortis periculum incurrit, & sibi imputer falsus testis, quod mortis periculum subeat.

Si autem ex parte innocentis falsò accusati sola est infamia famæ, tunc sunt duæ opinioniones: Prima asserit, etiam in hoc casu obligari falsum testem ad retractandum suum dictum cum periculo vitæ, nimirum, quando infamia eum maxima: ut si propter hæresim, vel crimen læsæ Maiestatis per calumniam Titio impositum, maneat eius familia, vel posteritas infamis, cum aliquo sit illustris. Ita Socinus libro quarto de iustitia, questione 6. articulo 3. Et questione 7. articulo 2. Adrianus in 4. quest. 1. de Restitutio. 3. Scilicet reseruant duo dubia. Maior in 4. dist. 15. quest. 17. Ledesma in 4. part. 22. quest. 18. articulo 2. dub. 4. conclus. 4. Contrarias in Reg. Peccatum. part. 1. num. 6. Et 1. lib. Variarum resolut. cap. 2. num. 8. Medina in sua Instruct. confess. cap. 14. num. 45.

Secunda opinio ait, non esse obligatum recantare dictum suum cum periculo vitæ, vel amputationis membri corporalis. Ita Caietanus 2.2. quest. 62. articulo 2. & Nauarrus cap. 17. num. 8. 9. Et cap. 18. num. 47. & hæc opinio est probabilior: nam vita est longe pretiosior quam fama: item est superioris ordinis: nam fama, honor, & bona temporalia sunt propter vitam, & non e contrario. Nunquam autem est obligatio restituendi bonum inferioris cum detrimento, & periculo boni longè superioris, & maioris. Hæc tamen intellige regulanter: nam aliquando teneatur quis etiam eum vitæ periculo restituere famam, si ex opposito maiora damna probabiliter timeantur. Hæc opinio est communis omnium Theologorum, & Canonistarum, & colligi potest ex dictis in cap. 6. quest. 2. dist. 2.

Decimotertiò quaritur, An qui ob periculum vitæ, vel ob alias causas excusatur à restituenda alteri fama, quam ademit, teneatur ei facere aliquam compensationem pecuniariam? Siluester, in vocabulo Destructio, quest. 4. videtur asserere, ad id non esse obligatum; quia tunc est alterius ordinis, quam pecunia, & omni pecunia pretiosior. At Nauarrus cap. 18. num. 43. Et cap. 19. num. 89. Et 90. ait, esse communem opinionem, esse obligationem compensandi famam ablatam pecuniis, quando alter fama restitui non potest. Ratio huius est, quia etiam vita, vel membrum alicui ablatum, cum restitui non possit, solet pecuniis compensari, ergo similiter fama.

Quæres, an quando fama restitui non potest, & sit huiusmodi pecuniaria compensatio, dari pecunia debeat tanquam pretium famæ, an verò solum pro damno, quod quis patitur pro fama sibi ablata? Respondet rectè Nauarrus, non deberi pecuniam, tanquam pretium famæ, sed ad reparandum damnum, quod ex fama ablata consecutum est: sicut etiam non datur pecunia, ut pretium vitæ ademptæ, vel membri ablati; sed tanquam pretium damni ex homicidio, vel membri amputatione secuti. Et hoc potest docere voluisse Siluestrum, cum dixit famam pecuniis non compensari.

Sequitur ex his, quid sit dicendum in casu quotidiano, V. g. Titius nocte, vel secreto fuisse, vel baculo, vel flagello percussit Caium, solet dubitari, An teneatur Titius pecuniam aliquam dare Caio pro satisfactione, quando percussio adeo fuit secreta, ut prius Titius auctor ipsius ignoscere; quod si se prodiderit, graue periculum incurrit? Respondendum est: si Caius percussus damni aliquid est passus, aut damni patiendi periculum incurrit. Titius secretè non se prodendo tantam pecuniam solucere teneatur, ut possit compensari damnum, vel damni periculum. Si tamen Caius, nec damnum aliquod, nec damni periculum incurrit, tunc Titius nullam pecuniam pro satisfactione dare tenetur; quia non debetur pecunia, ut pretium famæ ablatæ.

Decimoquarto quaritur, An qui infamatum in vna ciuitate, vel loco, infamat in alio, teneatur ad restitutionem? Respondetur Primò, si publica iudicis auctoritate, ob delictum, fama est Titio adempta, non teneri ad restitutionem. Ita Socinus libro quinto de iustitia, quest. 10. articulo 2. Adrianus Quodlibet. 11. articulo 1. Ledes-

ma in 4. parte secunda, quaestio. 10. articulo secundo, dub. 7. Secundo, si fama Titio non est iudicis auctoritate ablata, sed tantum per euidenciam facti, & manifestationem publicam; tunc aliqui sentiunt, teneri ad restitutionem; quia dispar est ratio in hoc casu, & de primo: nam cum quis per iudicis sententiam fama priuatur, punitur in hoc, vt famam amittat: at vero, qui per manifestam, & publicam facti euidenciam alicubi famam amittit, potest in alio loco famam suam illatam habere. Ergo contra iustitiam est, si alibi sine causa infametur. Alij vero ita distinguunt: si loca sint adeo vicina, vt infamia ex vno loco in alium probabiliter diuulganda credatur, tunc aiunt nullam esse obligationem restituendi famam, si quis infametur in alio loco, ad quem peruentura creditur infamia: Si autem non sint adeo vicina, vt infamia ex vno in alium minime sit peruentura, tunc obligatio est restituendi famam; quia in eo loco, vbi nihil scitur, aut difficile admodum, & vix sciri potest, famam suam retinet Titius. Alij vero absolute aiunt, esse peccatum contra iustitiam, etiam quando loca sunt admodum vicina: & probant à simili: quia non licet mihi, Verbi gratia. accipere alienum, quod est in via, licet illud sciam fore probabiliter accipiendum ab alio superuenturo: Sed re vera huiusmodi simile non continet aduersarium; quia dispar est ratio. Nam in re alie accipienda inuito domino, furtum committitur: at vero quando duo loca sunt adeo vicina, vt id quod est publicum in vno, ordinariè diuulgetur in alio, tunc si Titius publice famam amisit in vno loco, petinde est, ac si amisit in alio: nam etiam in eo loco, vbi famam amisit, aliquando accidit, vt aliqui ignorent infamiam, quibus tamen eam detegere, non est peccatum contra iustitiam, licet possit esse contra caritatem.

Decimoquinto quaeritur, An detractor, ab obligatione restituendi famam liberetur, si infamatus remittat obligationem? Sunt duæ opiniones: Prima asserit absolute eum non liberari; quia nullus habet suæ famæ dominium; & proinde nullum posse liberè huiusmodi obligationem remittere. Ita Caietanus *secunda secunda, quaestione septuagesima tertia, articulo secundo*. Maior in quarto, *distinctione. 15. quaestio. 10.* Secunda opinio asserit, quemlibet habere suæ famæ dominium, & liberè posse suæ famæ cedere. Ita Sotus, Adrianus, Antoninus, Nauarrus, Ledesma *loci supra citatis*, & hæc opinio est verior. Sed intelligitur dummodo fama alicuius sit propria, ita, vt non cedat in alicuius alterius tertij infamiam: nam sæpe accidit, vt fama nostra sit fama etiam aliorum, quibus præsumus, vel cum quibus degimus. Verbi gratia, infamia Prælati, vel Religiosi alterius sæpe cedit in detrimentum Ecclesie, vel Ordinis Regularis.

Rogabis, an satis sit, si infamatus remittat in genere sibi illatam infamiam, quæcumque sit illa, non exprimens eam in specie? Nauarrus ait, non sufficere huiusmodi remissionem generatim factam; quia non extenditur ad eam infamiam, quam infamatus non remitteret, si in specie exprimeretur. Alij volunt sufficere, qui totum dicit, nihil excludit.

Decimosexto quaeritur, An qui mutuo se infamarunt, excusentur ab obligatione restituendi sibi inuicem famam, per compensationem, sicut contingit in debitis pecuniariis? Sunt duæ opiniones: Prima, negat locum esse compensationi; quia si vnus detrahit appellando eum adulterum, & ille alius vicissim eum appellat homicidam, cum sint delicta specie diuersa, nulla potest esse compensatio: & sic est in ceteris aliis delictis, quæ specie distinguuntur: at vero in debitis pecuniariis potest esse compensatio; quia licet res sint secundum naturam diuersæ, omnes tamen sunt pecunia æstimabiles, & id quo vna excedit aliam, potest pecunia æquivalenti compensari. Sic Nauarrus *cap. 18. numero 47.* &

Iustit. Moral. Pars 3.

Maior in quarto, *distinctione. 15. quaestione decimasepta.* Caietanus *secunda secunda, quaestione 62. articulo. 2. in solut. ad 2. dub. 1.* Secunda opinio ait, esse etiam locum compensationi; quia etiam fama est bonum pecunia æstimabile. Ita Sotus, Adrianus, & Ledesma *loci supra citatis*. Sed prima opinio videtur esse probabilior; quoniam fama, vt diximus, non est pecunia æstimabilis. Vnde id, quo vna infamia est maior altera, pecunia non compensatur. at vero hoc intelligitur de fama, vt fama est: nam quantum ad damna, quæ ex infamia consequuntur, cum ea sint pecunia æstimabilia, compensationem admittunt: nam quod vnum damnum est maius altero, potest pecunia maiori compensari.

De Restitutione honoris facienda.

CAPIT. X.

PRIMO notandum honorem, esse reuerentiam, quæ impenditur alicui in testimonium virtutis, vel dignitatis, vel potestatis, vel alicuius alterius excellentie.

Secundo, honorem auferri per contumeliam, contumeliam, improprium, irrisionem: de quorum singulis dicemus in *Octauo Decalogi Præcepto*. In præsentia solum est agendum de obligatione restituendi honorem per huiusmodi peccata ablata.

Tertio, honorem auferri posse tripliciter; verbis; nutibus, siue signis, & factis. Verbis, nimirum contumeliose dictis: nutibus, vel signis, gestibus, videlicet, motiue corporis irrisorio: factis denique, vel rebus, vitio, vel baculo cadendo aliquem, vel flagello, aut alio quouis modo percutiendo, vel male tractando.

Primo quaeritur, Quo modo sit honor restituendus? Respondetur, certum esse apud omnes, oportere honorem restitui; quandoque contra iustitiam auertur. Verum difficultas est, an sufficienter honor restituatur per veniæ petitionem: Et an sit necessaria ad restitutionem honoris veniæ petitio? De hac re agit Sotus *libro quarto de iustitia, quaestione 6. articulo 3. ad 1.* Ledesma in 4. parte. 2. *quaest. 18. art. 2. dub. 8.* Sanctus Thomas 2. 2. *quaest. 76. q. 62. art. 2. q. 3.* & ibi Caietanus, *Couarruias libr. 2. variar. resolut. c. 10. num. 2.*

Respondetur ergo, Quandoque homines sunt parisi conditionis; sufficienter honorem restitui per contententem veniæ petitionem, vt ait Sotus. Aliquando tamen non debet fieri veniæ petitio, vt pote cum is, qui alium contumelia affectus, est conditionis superioris. nec enim pater obligatur ad veniam petendam à filio à se ostento, nec dominus à seruo, nec Prælati, aut Princeps à subdito. Satis enim est, si eiusmodi superiores personæ tractent benignè, & amabiliter inferiores, aut si verbis, signis, vel factis indicent se eos non despiciere.

Idem est dicendum; quandoque is, qui offendit alium in honore, est illustris, vel clarissimus vir, & offensus est infimæ sortis. Item aliquando ad honoris restitutionem non sufficit veniæ petitio, vt rectè aiunt Sotus, & Couarruias. Vt si inferior grauius in honore offendit superiorem, aut homo inuicis, & obscurus vtrumque illustrissimum. Item quandoque restitutio honoris; nequit commodè fieri nisi per veniæ petitionem, obligatio est petendi veniam, vt rectè annotauit Ledesma: quia honor longe est omni pecunia pretiosior: Sed quandoque honoris restitutio, potest commodè fieri aliter quam per veniæ petitionem, nemo est in conscientia cogendus ad veniam petendam, vt aiunt Sotus, & Couarruias.

Quartè, an quando honor restitui commodè non potest per veniæ petitionem, possit pecunia compensari? Sotus, Couarruias, & Ledesma aiterunt potè compensari.

R. A.

fauj